УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Датум 30.10.2023.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, донело је Одлуку бр. 18161/1 на VIII редовној седници одржаној 3. јула 2023. годинегодине, којом се образује Комисија за одобрење теме за израду докторске дисертације кандидаткиње Изабеле Бељић „***Морална паника као инструмент спровођења стандарднојезичких идеологија: пример српског и шпанског језика***".

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назив уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Ана Кузмановић Јовановић, редовна професорка, хиспанистика – шпански језик, 9. јун 2021., Филолошки факултет Универзитета у Београду (председница комисије)

2. др Александар Милановић, редовни професор, српски језик, 17. април 2019., Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. др Марија Мандић, виша научна сарадница, социолингвистика, 29.11.2021., Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Изабела Бељић рођена је 9. априла 1972. године у Руми, Република Србија. Основне академске студије завршила је на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду 2001. године, а мастер академске студије на истој катедри 2010. године одбранивши рад „Африкате у српском и шпанском језику. Проблеми транскрипције имена из шпанског језика и предлог за транскрипцију шпанске африкате /ŝ/". Године 2015. уписала је докторске академске студије, модул Језик, на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Током мастер и докторских студија била је стипендисткиња је Шпанске агенције за међународну развојну сарадњу (AECID), Министарства културе и спорта Шпаније, програма Erasmus Mundus, CEEPUS и Erasmus+. Бави се истраживањима на пољу социолингвистике, фонетике, фонологије и дијалектологије, као и књижевним превођењем, књижевношћу шпанског реализма, те савременом шпанском и хиспаноамеричком књижевношћу. Чланица је Мреже хиспаниста Средње Европе и коуредница едиције *Bibliotheca Hispania* издавачке куће Партенон из Београда. Превела је дела Емилије Пардо Басан, Консепсјон Аренал, Росарио Кастељанос, Рикарда Гуиралдеса, Хорхеа Ибаргуенгоитије, Алфонса Рејеса, Марија Бенедетија и др., те објавила више стручних радова из области шпанске и хиспаноамеричке књижевности.

Бељић, Изабела. 2023. *Чежња* Емилије Пардо Басан – натуралистички роман, психолошка студија и(ли) феминистичка проза. *Чежња*, Београд: Партенон, 129–146. ISBN 978-86-7157-951-3.

Бељић, Изабела. 2022. *Сунчаница* Емилије Пардо Басан – роман о страсти и сексуалном ослобађању жене. *Сунчаница*, Београд: Партенон, 137–149. ISBN 978-86-7157-930-8.

Бељић, Изабела. 2019. *Жена будућности*: шпански феминистички манифест. *Жена будућности*, Београд:

Партенон, 91–117. ISBN 978-86-7157-857-8.

Бељић, Изабела. 2019. Натурализам Емилије Пардо Басан: битка за слободно друштво, књижевност и уметност. *Горуће питање*, Београд: Партенон, 205–236. ISBN 978-86-7157-851-6.

Бељић, Изабела. 2017. Стваралаштво Росарио Кастељанос: између (нео)индихенизма и феминизма. *Место девет звезда*, Београд: Партенон, 219–237. ISBN 978-86-7157-765-6.

Учествовала је на више домаћих и међународних научних скупова.

II национална конференција хиспаниста: „Студије хиспанистике и изазови савременог доба“, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд, Србија, 20-22. септембар 2018. Округли сто „Транскрипција са шпанског на српски: анализа постојећих правила и могућности стандардизације измена“. Излагање: *Транскрипција са шпанског: развој, правила и праксе.*

XVIII Конгрес међународне федерације за латиноамеричке и карипске студије (FIEALC), Геоекономски факултет, Универзитет Џон Незбит, Београд, Србија, 25-28. јул 2017. Излагање: *La ideología indigenista y el feminismo comprometido de Rosario Castellanos* (*Индихенистичка идеологија и ангажовани феминизам Росарио Кастељанос*).

I национална конференција хиспаниста „Хиспанистика у српској култури и науци“, ФИЛУМ, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, Србија, 28-29. новембар 2014. Излагање: *Una aportación al cambio de las reglas de transcripción de nombres propios españoles en serbio* (*Прилог промени правила транскрипције шпанских имена на српски*).

XXIX Међународни конгрес Удружења младих лингвиста (Asociación de Jóvenes Lingüistas), Универзитет у Мурсији, Мурсија, Шпанија, 3-5. септембар 2014. Излагање: *Una aproximación a la construcción de las identidades lingüísticas: el ejemplo de la variedad andaluza del español y las modalidades meridionales del serbio* (*Допринос расветљавању проблема креирања језичких идентитета: пример андалузијског варијетета и јужних модалитета српског језика*).

Међународна конференција „Хиспанске студије – традиција, изазови, иновације“, 28-29. септембар 2012, Одсек за шпански језик и хиспанске књижевности Филолошко-уметничког факултета, Универзитет у Крагујевцу. Излагање: *La pasividad femenina y el intento de lucha contra el tradicionalismo en* Los Pazos de Ulloa *de Emilia Pardo Bazán* (*Пасивност жена и покушај борбе против традиционализма у роману* Имање Уљоиних *Емилије Пардо Басан*).

V Конгрес експерименталне фонетике, Универзитет у Касересу, Касерес, Шпанија, 25-28. октобар 2011. Излагање: *Adquisición de los fonemas españoles por parte de serbiohablantes: problemas y controversias* (*Усвајање шпанских фонема код говорника српског језика: проблеми и контроверзе*).

Међународна конференција „Филолошка истраживања данас“, Филолошки факултет, Београд, Србија, 26-27. новембар 2010. године. Излагање: *Најчешћи проблеми у изговору и транскрипцији имена из шпанског језика*.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Бељић, Изабела. 2020. Феминистички, друштвени и кривичноправни идеаријум Консепсјон Аренал: прилог текстуалној анализи. *Књиженство, часопис за студије књижевности, рода и културе*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду. https://doi.org/10.18485/knjiz.2020.10.10.9 ISSN 2217-7809. (M52)

Бељић, Изабела, Бојана Ковачевић Петровић, Жељко Донић. 2019. Правописна норма и традиција у транскрипцији шпанских графема *ch* и *z* на српски језик. Милош Ковачевић (приређивач), *Нови прилози српском правопису* (зборник радова са научног скупа „Актуелна питања српског правописа“, Андрићград 13.10.2018), Нови Сад: Матица српска, Вишеград: Андрићев институт, 217-234. ISBN 978-86-7946-297-8. (M44)

Beljić, Izabela. 2018. La ideología indigenista y el feminismo comprometido de Rosario Castellanos. Slobodan S. Pajović, Maja Andrijević (ur.), *América Latina y el mundo del siglo XXI: percepciones, interpretaciones e interacciones – Tomo II*, Belgrado: Universidad Megatrend, 175–186. ISBN 978-86-7747-593-2. (M33)

Beljić, Izabela. 2016. Una aportación al cambio de las reglas de transcripción de nombres propios españoles en serbio. Anđelka Pejović *et al.* (eds.), *Estudios hispánicos en la cultura y ciencia serbia*, Facultad de Filología y Artes, Kragujevac: Universidad de Kragujevac, 365–384. ISBN 978-86-85991-98-1. (M63)

Beljić, Izabela. 2015. La construcción de las identidades lingüísticas: el caso de la variedad andaluza del español y las modalidades meridionales del serbio. *Verba hispanica:* anuario del departamento de la lengua y literatura españolas de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Ljubljana, XXIII/1, Ljubljana: Editorial científica de la Facultad de Filosofía y Letras, 87–105. https://doi.org/10.4312/vh.23.1.87-105. ISSN 0353-9660. (M23)

Beljić, Izabela. 2014. Adquisición de los fonemas españoles por parte de serbiohablantes: problemas y controversias. Yolanda Congosto Martín *et al.* (eds.), *Fonética Experimental, Educación Superior e Investigación, II. Adquisición y aprendizaje de lenguas/Español como lengua extranjera*, Madrid: Arco Libros, 159–178. ISBN 978-84-7635-884-9. (M14)

Beljić, Izabela. 2013. Najčešći problemi u izgovoru i transkripciji imena iz španskog jezika. Julijana Vučo, Vesna Polovina (ur.), *Savremeni tokovi u lingvističkim istraživanjima*, knjiga 2, Beograd: Filološki fakultet, 25–40. ISBN 978-86-6153-130-9. (M14)

Karanović, Vladimir, Izabela Beljić. 2013. La pasividad femenina y el intento de lucha contra el tradicionalismo en *Los Pazos de Ulloa* de Emilia Pardo Bazán. *Colindancias*: Revista de la Red Regional de hispanistas de Hungría, Rumanía y Serbia, N° 4, Timisoara: Facultad de Filosofía y Letras, 173–181. ISSN 2067-9092. (M23)

Beljić, Izabela. 2012. Afrikate u srpskom i španskom: u prilog transkripciji španske afrikate ’ch’ srpskom grafemom ’ć’. *Anali Filološkog fakulteta*, vol. XXIV, br. 2, Beograd: Filološki fakultet, 59–95. (M52)

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, Комисија сматра да кандидаткиња Изабела Бељић испуњава све услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена др Јелена Филиповић, редовна професорка, са Филолошког факултета у Београду, Катедра за иберијске студије.

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација

1. Filipović, J. & Lj. Đurić. 2021. Early childhood foreign language learning and teaching in Serbia: a critical overview of language education policy and plannning in varying historical contexts, In: S. Zein & M. R. Coady (eds.) Early language learning policy in the 21st centrury. An international perspective. Cham, Switzerland: Springer Nature, pp. 61-84. (M14)
2. Filipović, J. & A. Kuzmanović Jovanović. 2020. Critical approach to intercultural education and foreign language learning and teaching: neoliberal gender ideologies in textbooks of Spanish as a foreign language. *Porta linguarum*, 34: 55-74. DOI: 10.30827/portalin.v0i34.16733 https://revistaseug.ugr.es/index.php/portalin/article/view/16733/0 (M23)
3. Filipović, Jelena. 2019. Transdisciplinary qualitative paradigm in applied linguistics: autoethnography, participatory action research and minority language teaching and learning, *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 32: 5: 493-509. DOI: 10.1080/09518398.2019.1597209 (M23)
4. Filipović, Jelena. 2018. *Moć reči: Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. 2. Dopunjeno i prošireno izdanje. Beograd: Zadužbina Andrejević.
5. Филиповић, Ј. 2018. Наука о језику из перспективе теорије комплексности: теорија језичког предводништва у историјској социолингвистици, Ј. Петковић и В. Поломац (ур.), *Српски језик: статус, систем, употреба*, Крагујевац : ФИЛУМ, стр. 653-670. (M14)
6. Filipović, J. 2018. Jezička politika i planiranje i jezičko predvodništvo. Obrazovanje za XXI vek. U: J. Vučo & J. Filipović (ur.) *Jezici obrazovanja. Filološka istraživanja danas VIII.* Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, pp. 15-32. (M14)
7. Filipović, J. 2017. Standardnojezička kultura i ideologija standardnih varijeteta u formalnom obrazovanju u Srbiji i u Španiji u XXI veku. U: S. Gudurić & B. Radić-Bojanić (ur.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru VI*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, str: 33-43. ISBN 978-86-6065-432-0 UDK

81:314.15-057.874(497.11) (M14)

8. Filipović, J. 2017. Jezik, standardizacija, standardnojezicka kultura i jezicka politika i planiranje, *Glasnik odjeljenja drustvenih nauka*, knjiga 23, CANU, str. 217-231. (M51)
9. Filipović, Jelena. 2015. *Transdisciplinary approach to language study. The complexity theory perspective*. London: Palgrave Macmillan. (M11)

Комисија сматра да Јелена Филиповић испуњава све услове за ментора докторске дисертације коју је пријавила кандидаткиња Изабела Бељић за област социолингвистике.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА

Формулација назива тезе (наслова): ***Морална паника као инструмент спровођења стандарднојезичких идеологија: пример српског и шпанског језика***

Комисија закључује да је радни назив тезе „*Морална паника као инструмент спровођења стандарднојезичких идеологија: пример српског и шпанског језика*" прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

Предмет (проблем) истраживања

Предмет истраживања је концептуализација идеје моралне панике (Hall 1978, Thompson 1998, Glassner 2000, Furedi 2006, Goode, Ben-Yehuda 2009, Cohen 2011, Hier 2011) у сврху промовисања и одржавања идеологије стандардног језика (Woolard, Schieffelin 1994, Blommaert 2006, Paffey 2008). Основна замисао ауторке је да уочи, опише и протумачи механизме и начине на које се јавност путем медија – у спрези с интересним групама – узбуњује око језичких питања. Језичка промена сагледава се као претња постојећем устројству проглашавајући се за кварење (пропадање) важне друштвене вредности – језика (Filipović 2015, 2018a, 2018b). Стварањем забринутости због наводног урушавања општеприхваћених вредности и потенцијалног губљења националног идентитета производи се страх од језика. Језичка заједница доводи се у заблуду будући да такви ставови немају упориште у лингвистичкој науци, али се такође подстиче дискриминација и(ли) стигматизација говорника, језичка несигурност и самомржња, што оставља штетне последице на друштво у целини (Kapović 2013, Starčević *et al.* 2019).

У стандарднојезичким културама, какве су српска и шпанска, стандардни језик заузима привилеговано место међу осталим варијететима, ужива углед код већинског дела популације, симбол је националне државе и јединства заједнице. Стандардни језик је у служби изградње и одржавања заједничке културе нације, повезивања припадника једног друштва и раздвајања од других, а језичка унификација део је ширег процеса економске, политичке и културне хомогенизације. Стандарднојезичке културе, у мањем или већем ступњу, одликује институционализовано, централизовано и недемократско управљање језиком. Такве културе често не препознају активности у смеру „одоздо нагоре" које проистичу из стварне језичке употребе и комуникативних потреба говорника, отпорне су на промену стандардног језика и неосетљиве на друштвени, културни и политички преображај културних модела (Aitchison 2001, Fairclough 2015, Filipović 2018a).

За стандарднојезичке културе карактеристично је да се готово сви говорници приклањају идеји правилности: неки облици се сматрају „добрим" и „исправним", а други „лошим" и „погрешним". Иако су правила посве арбитрарна и наметнута, говорници углавном сматрају да су својствена самом језику: да је реч о законитостима језика, а не друштва, те да су „правилност" и „неправилност" лингвистичке чињенице (Milroy 2001, Langer, Davies 2005, Milroy 2007, Anić 2009).

Међутим, језик као систем независан је од вредносног суда (субјективне процене), те лингвистика, као и наука уопште, не може бити заснована на прописивању и истицању вредносних чинилаца. За разлику од прескриптивне, дескриптивна граматика усмерена је на свеобухватну, систематску и објективну анализу образаца и коришћења неког језика или варијетета у одређеном тренутку и контексту. Дескриптивна граматика одбацује категорију „апсолутне исправности": у њеном фокусу налази се исцрпно описивање чињеница језичке употребе и наглашава се контекстуална примереност језика. Управо вредносни суд раздваја лаички од научног дискурса о језику: лингвисти стреме објективности, а не моралној или естетској процени (Labov 1982, Crystal

1997a, Milroy, Milroy 1999, Silić 2006).

Појам стандардног језика неминовно је повезан с ванлингвистичким околностима – друштвено-културним, економским, политичким, географским, историјским – а стандардизација језика је идеолошки мотивисана. Језичке идеологије, као ставови који почивају на вредности, нису научно неутралне и непобитне чињенице које сви говорници треба да прихвате. Зато је њихова проблематика важно друштвено питање. Доминантни идеолошки дискурс уткан је у језичку културу и свест говорника путем образовног система, а употреба језика неретко је критеријум за успех или неуспех појединца. На тај начин се подстиче и јача неравноправност, а језик постаје оруђе за искључивање и дискриминацију (Woolard, Schieffelin 1994, Blommaert 2006, Paffey 2008).

У раду се користи термин „стандарнојезичке идеологије“ за означавање више идеологија које се користе у афирмисању и очувању стандарнојезичке културе: идеологија стандардног језика, идеологија лингвистичке прескрипције, идеологија језичког пуризма, идеологија формалног стила, идеологија статичности и др. Као механизми друштвене контроле, језик и језичке идеологије – па тако и стандарнојезичке идеологије – одржавају друштвену неједнакост и репродукују постојеће односе моћи. Због тога ова питања не само да заслужују научну пажњу, већ је резултате релевантних лингвистичких и других мултидисциплинарних истраживања потребно усмерити ка јавности, како би шира друштвена заједница имала увид у циљеве, функционисање и ефекте стандарднојезичких идеологија, те заузела критички став према њима (Gal, Woolard 2001, Cavanaugh 2020).

Горе наведени феномен ауторка повезује са концептом моралне панике. Премда је морална паника превасходно социолошки термин, доводи је у везу са стандарднојезичким идеологијама, односно инструментализацијом језика у идеолошке сврхе.

Појам „моралне панике“ први је описао Стенли Коен (Stanley Cohen) 70-их година 20. века дефинишући га као претњу друштвеним вредностима и интересима насталу због неког стања, догађаја или понашања појединца или групе. У средишту пажње је претпостављено девијантно понашање (често младих људи), одступање од утврђених друштвених норми које побуђује забринутост или страх јавности. Овај феномен није нов будући да се бројни примери моралне панике могу наћи и у далекој прошлости. Предмет моралне панике може бити каква актуелна појава или околност која дуго постоји, али изненада доспе у фокус. Креирањем нових категорија друштвених проблема готово било шта може постати потенцијална претња друштву, што моралну панику чини моћним инструментом друштвене контроле. Морална паника се не јавља случајно, већ се изазива на одређени начин. Понајчешће, реч је о спрези владајуће класе или интересних група и масовних медија. Одвија се у више фаза од којих свака има утврђену проблематику и актере (Hall 1978, Thompson 1998, Glassner 2000, Furedi 2006, Goode, Ben-Yehuda 2009, Cohen 2011, Hier 2011).

Ауторка сматра да иако на први поглед језик нема изгледа да буде окидач за изазивање моралне панике, јавни гнев према „неправилној“ употреби језика наликује периодичној хистерији која се у социологији означава као морална паника. С обзиром на то да је стандардни језик високо вреднован чинилац друштвеног живота за који се везују снажне колективне емоције, а морална паника почива на механизмима чији је циљ изазивање јаких осећања (мелодраматичан речник, сензационалистички наслови, намерно наглашавање одређених елемената како би се појачала напетост и узнемиреност групе или заједнице), могуће је успоставити блиску везу између ове две категорије (Cameron 1995, Bugarski 2003).

Удруживањем двају средстава друштвене контроле – стандарнојезичих идеологија и моралне панике – хегемонијски се обликује јавно мњење и ојачава моћ утицајних друштвених група у циљу одржања друштвеног устројства. Наводни проблем по правилу се преувеличава, те забринутост јавности у вези с језичким питањима повремено поприма шире размере. Задирући у емоције, жеље и страхове појединаца проблематика добија моралну димензију надилазећи значај многих важних друштвених питања. Ако се ове појаве тумаче терминима моралне панике, језички ауторитети постају „морални активисти“, а обични говорници „народни демони“ (Cohen 2011).

Премда је концепт „језичке“ моралне панике комплекснији у односу на уобичајене моралне панике и има знатно дуже трајање, због садејства креатора политике, интересних група и медија, могу се препознати њене битне карактеристике. Кључно питање у вези с овом врстом моралне панике јесте: Око чега се „диже“ паника и које потенцијално опасне друштвене промене изазивају толико снажне емоције? Одговоре на та питања треба пре свега потражити у непосредном друштвено-политичком контексту, али и у културолошком значају стандардног језика, како би се проникло у сложене механизме (зло)употребе моралне панике у одређено време и у одређене сврхе (Cameron 1995, Kordić 2010). Ауторка у том смислу планира да кроз методолошке поступке критичке социолингвистике и критичке анализе дискурса истражи процесе, топосе и дискурзивне

праксе који производе феномен који идентификује као „стандарднојезичку моралну панику“, а који се, у светлу евроцентричног културног модела, доводи у везу са идеологијом и политиком науке (Filipović 2015).

Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидаткиња је приложила библиографију од 147 библиографских јединица релевантних за истраживање:

1. Aitchison, Jean. 2001. *Language change: progress or decay*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Amorós Negre, Carla. 2014. *Las lenguas en la sociedad*. Madrid: Editorial Síntesis.
3. Anić, Vladimir. 1998. *Jezik i sloboda*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Anić, Vladimir. 2009. *Naličje kalupa. Sabrani spisi*. (Priređivač: Ivan Marković). Zagreb: Disput.
5. Babić, Stjepan. 2000. Jezični savjetnici. *Vijenac* 158. Zagreb: Matica hrvatska. http://www.matica.hr/vijenac/158/jezicni-savjetnici-18487/ (15.03.2020).
6. Bagić, Krešimir, 2010. Što je Vladimiru Aniću A. Vladić? *Nova Croatica* IV, 4. Zagreb: Filozofski fakultet, 71–81.
7. Blommaert, Jan. 2005. *Discourse: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Blommaert, Jan. 2006. Language Ideology. Keith Brown (ed.), *Encyclopedia of Language & Linguistics*, Vol. 6. New York: Elsevier, 510–523.
9. Blommaert, Jan. 1999. The debate is closed. Jan Blommaert (ed.), *Language Ideological Debates*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 425–438.
10. Božilović, Nikola. 2020. Sociologija jugoslovenskog rokenrola šezdesetih: subverzija, moralna panika, cenzura. *Zbornik radova Akademije umetnosti*, 8. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu – Akademija umetnosti. 200–218.
11. Brborić, Branislav. 1996. Predistorija i sociolingvistički aspekti. Milorad Radovanović (red.), *Srpski jezik na kraju veka*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Službeni glasnik, 17–35.
12. Brborić, Branislav. 2001. *S jezika na jezik – sociolingvistički ogledi II*. Beograd, Novi Sad: Centar za primenjenu lingvistiku, Prometej. https://www.rastko.rs/filologija/bbrboric-jezik/index.html (11.02.2020).
13. Brborić, Veljko. 2016. Negujmo srpski jezik. *Politika*, 23.11.2016. https://www.politika.rs/sr/clanak/368374/Negujmo-srpski-jezik (25.03.2022).
14. Brborić, Veljko, Jovan Vuksanović, Milan Tasić, Sreto Tanasić. 2017. *Odluke Odbora za standardizaciju srpskog jezika*. Beograd: NM libris, Odbor za standardizaciju srpskog jezika.
15. Brodnjak, Vladimir. 1993. *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*. Zagreb: Školske novine, Hrvatska sveučilišna naklada.
16. Brozović, Dalibor. 2001. Lingvistički nazivi na srednjojužnoslavenskom području. Svein Mønnesland (ur.), *Jezik i demokratizacija* (zbornik radova). Sarajevo: Institut za jezik, 25–32.
17. Bugarski, Ranko. 1986. O pojmu jezičke kulture. *Govor*, God. 3, Br. 1. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 27–32.
18. Bugarski, Ranko. 2003. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Čigoja štampa, XX vek.
19. Bugarski, Ranko. 2004. *Jezik u društvu*. Beograd: Čigoja štampa.
20. Bugarski, Ranko. 2018. Progon latinice, a ne čuvanje ćirilice. *Radio Slobodna Evropa*, 10.08.2018. https://www.slobodnaevropa.org/a/bugarski-progon-latinice-a-ne-%C4%8Duvanje-%C4%87irilice/29422390.html (13.08.2022).
21. Bugarski, Ranko. 2021. Paradni zakon o ćirilici. *Danas*, 04.10.2021. https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/paradni-zakon-o-cirilici/ (13.08.2022).
22. Cameron, Deborah. 1995. *Verbal Hygiene*. London, New York: Routledge.

23. Cameron, Deborah. 2003. Gender and language ideologies. Janet Holmes, Miriam Meyerhoff (eds.), *The Handbook of Language and Gender* (pp. 447-467). Malden, MA, USA, Oxford, UK, Victoria, Australia, Berlin, Germany: Blackwell Publishing, 447–467.

24. Cameron, Deborah. 2006. Ideology and language. *Journal of Political Ideologies*, 11(2): 141–152.

25. Carbonero Cano, Pedro. 2011. Sobre la normalización lingüística en Andalucía: antecedentes y perspectivas. Yolanda Congosto Martín, Elena Méndez García (eds.), *Variación lingüística y contacto en el mundo hispánico*. Madrid, Frankfurt: Iberoamericana, Veruvert, 73–87.

26. Cavanaugh, Jillian R. 2020. Language ideology revisited. *International Journal of the Sociology of Language*, No. 263, 51–57.

27. Cohen, Stanley. 2011. *Folk Devils and Moral Panics*. London, New York: Routledge.

28. Crystal, David. 1997a[2]. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

29. Crystal, David. 1997b. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

30. Crystal, David. 2008[6]. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell Publishing.

31. Cvetinčanin Knežević, Hristina, Jelena Lalatović. 2019. *Priručnik za upotrebu rodno osetljivog jezika*. Beograd: Centar za ženske studije.

32. Ćirilov, Jovan. 2010. *Hrvatsko-srpski rječnik inačica – Srpsko-hrvatski rečnik varijanata*. Novi Sad: Prometej.

33. De Saussure, Ferdinand. 1959. *Course in General Linguistics*. New York: Philosophical Library.

34. Đukanović, Vlado. 2013. Da li internet i sms poruke uništavaju srpski jezik? *Jezikofil*, 16.12.2013. https://jezikofil.rs/da-li-internet-i-sms-poruke-unistavaju-srpski-jezik/ (23.08.2022).

35. Fairclough, Norman. 2013[2]. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London, New York: Routledge.

36. Fairclough, Norman. 2015[3]. *Language and Power*. London, New York: Routledge.

37. Fekete, Egon. 2007. Strana reč – domaća reč. *Politika*, 19.08.2007. http://www.politika.rs/sr/clanak/3534/Strana-rec-domaca-rec (14.06.2020).

38. Ferguson, Charles A. 1996. Diglossia. Thom Huebner (ed.), *Sociolinguistic Perspectives: Papers on Language in Society, 1959-1994*, 25–39.

39. Filipović, Jelena. 2009. Rodno osetljive jezičke politike: teorijske postavke i metodološki postupci. *Anali filološkog fakulteta*, 21. Beograd: Filološki fakultet, 109–127.

40. Filipović, Jelena. 2009. *Moć reči. Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Beograd: Zadužbina Andrejević.

41. Filipović, Jelena. 2011a. Gender and power in the language standardization of Serbian. *Gender and Language* 5(1), Sheffield: Equinox Publishing, 111–131.

42. Filipović, Jelena, Julijana Vučo. 2012. Language policy and planning in Serbia: language management and language leadership. *Anali Filološkog fakulteta*, 24 (II): 9–32.

43. Filipović, Jelena. 2017. Jezik, standardizacija, standardnojezička kultura i jezička politika i planiranje. *Glasnik odjeljenja društvenih nauka*, knjiga 23. Podgorica: CANU, 217–231.

44. Filipović, Jelena. 2018a[2]. *Moć reči. Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Beograd: Zadužbina Andrejević.

45. Filipović, J. 2018b. Jezička politika i planiranje i jezičko predvodništvo. Obrazovanje za XXI vek. U: J. Vučo & J. Filipović (ur.) Jezici obrazovanja. Filološka istraživanja danas VIII. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, pp. 15–32.

46. Foretić, Dalibor. 2010. Jedno mišljenje iz Zagreba. J. Ćirilov, *Hrvatsko-srpski rječnik inačica – Srpsko-hrvatski rečnik varijanata*. Novi Sad: Prometej, 337–340.

47. Furedi, Frank. 2006[4]. *Culture of Fear Revisited: Risk-taking and the Morality of Low Expectation*. London, New York: Continuum.

48. Gal, Suzan, Kathryn A. Woolard. 2001. Constructing Languages and Publics Authority and representation.

Suzan Gal, Kathryn A. Woolard (eds.), *Languages and Publics. The Making of Authority*. Manchester, UK & Northampton MA: St. Jerome Publishing, 1–12.

49. García Márquez, Gabriel. 2014. Botella al mar para el dios de las palabras (Discurso ante el I Congreso Internacional de la Lengua Española, Zacatecas, México, 11 de abril de 1997). *Perseo*, Revista del Programa Universitario de Derechos Humanos de la UNAM, No. 15, mayo de 2014. México: UNAM. http://www.pudh.unam.mx/perseo/botella-al-mar-para-el-dios-de-las-palabras/ (04.02.2020).

50. Gilbert Weiss, Ruth Wodak (eds.). 2003. *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*. New York: Palgrave Macmillan.

51. Glassner, Barry. 2000. *The Culture of Fear: Why Americans are Afraid of the Wrong Things*. New York: Basic Books.

52. Goode, Erich, Nachman Ben-Yehuda. 2009[2]. *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. Malden, MA, USA, Oxford, UK, Chichester, UK: Wiley-Blackwell.

53. Granić, Jagoda. 1994. Standard u jeziku i standard u govoru. *Govor*, God. 11, Br. 2. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 83–88.

54. Gutiérrez Ordoñez, Salvador. 2011. ¿Guion o guión? *El país*, 06.02.2011. https://elpais.com/diario/2011/02/06/opinion/1296946812_850215.html (05.02.2020).

55. Geeraerts, Dirk. 2003. Cultural models of linguistic standardization. René Dirven, Roslyn Frank, Martin Pütz (eds.), *Cognitive Models in Language and Thought. Ideology, Metaphors and Meanings*. Berlin: Mouton de Gruyter, 25–68. https://www.researchgate.net/publication/265222963_Cultural_models_of_linguistic_standardization (01.06.2021).

56. Hall, Stuart *et al*. 1978. *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*. London, Basingstoke: Macmillan Press.

57. Haugen, Einar. 1966. Dialect, language, nation. *American Anthropologist* 68/4, 922–935.

58. Hernández-Campoy, Juan Manuel. 2011. Variation and Identity in Spain. Manuel Díaz Campos (ed.), *The Handbook of Hispanic Sociolinguistics*. Malden, MA, USA, Oxford, UK, Chichester, UK: Wiley-Blackwell, 704–727.

59. Hier, Sean (ed.). 2011. *Moral Panic and the Politics of Anxiety*. London, New York: Routledge.

60. Hohenhaus, Peter. 2005. Elements of traditional and 'reverse' purism in relation to computer-mediated communication. Nils Langer, Winifred V. Davies (eds.), *Linguistic Purism in the Germanic Languages*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 205–220.

61. Ilić, Aleksandra. 2015. Značaj diskursa u razumevanju moralne panike. *Srpska politička misao*, Vol. 48/2, 115–130.

62. Ilić, Aleksandra. 2017. Tradicionalni teorijski pristup u objašnjenju moralne panike. *Godišnjak Fakulteta bezbednosti*, br. 1, 295–312.

63. Ilić, Aleksandra. 2020. Socijalna funkcija moralne panike. *Godišnjak Fakulteta bezbednosti*, br. 1, 59–75.

64. Ilić, Marija. 2012. Purizam u proučavanju srpskog kao manjinskog jezika: srpsko-mađarski jezički kontakt. Julijana Vučo, Jelena Filipović (ur.), *Filološka istraživanja danas, Tom I, Jezik i društvo*. Beograd: Filološki fakultet, 303–321. https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/8151/Ilic_Marija_Purizam_u_proucavanju_srpsk.pdf?sequence=1&isAllowed=y (24.07.2022).

65. Ilić, Marija, Bojan Belić. 2014. Eine neue Sprache ensteht: Bunyewakische 'Sprache' oder 'Sparchmund' in die Grundschule. *Babel Balkan? Politische und soziokulturelle Kontexte von Sprache in Südosteuropa*. München, Berlin: Verlag Otto Sagner, München: Südosteuropa Gesellschaft, 93–114. https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/7982/Ilic_Marija_Belic_Bojan_Eine_neue_Sprac.pdf?sequence=1&isAllowed=y (21.03.2021).

66. Ivić, Pavle, Branko Brborić. 2004[2]. II. Merila jezičke pravilnosti. Pavle Ivić *et al*., *Srpski jezički priručnik*. Beograd: Beogradska knjiga, 51–64. IMAM

67. Jovanović, Vladan (ed.). 2021. *Spisi Odbora za standardizaciju srpskog jezika XVI–XVIII (2018–2020)*. Beograd: Odbor za standardizaciju srpskog jezika, Čigoja štampa.

68. Kapović, Mate. 2010. *Čiji je jezik?*. Zagreb: Algoritam.

69. Kapović, Mate. 2013. Jezik i konzervativizam. Tvrtko Vuković, Maša Kolanović (ur.), *Komparativni postsocijalizam: slavenska iskustva*. Zagreb: Zagrebačka slavistička škola, 391–400.

70. Kapović, Mate. 2021. Osvrt na osvrt: o jezičnoj objektivnosti. *Suvremena lingvistika*, Vol. 47 No. 91. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 103–118.

71. Klajn, Ivan. 1996. Leksika. Milorad Radovanović (red.), *Srpski jezik na kraju veka*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Službeni glasnik, 37–86.

72. Klajn, Ivan. 1997. *Rečnik jezičkih nedoumica*. Beograd: Čigoja štampa.

73. Klajn, Ivan. 2003. Metar, ni kratak ni dugačak. *NIN*, 26.06.2003. https://www.nin.co.rs/2003-06/26/29496.html (20.08.2022).

74. Klajn, Ivan. 2008. Purizam i antipurizam u današnjem srpskom jeziku. *Južnoslovenski filolog*, knj. 64. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 153–176.

75. Klajn, Ivan. 2010. Dorćolac na privremenom radu u Zemunu. *Politika*, 18.09.2010. https://www.politika.rs/sr/clanak/149507/Dorcolac-na-privremenom-radu-u-Zemunu (20.08.2022).

76. Klikovac, Duška. 2003. O klasifikaciji funkcionalnih stilova u našoj stručnoj literaturi. *Naš jezik*, 34, 3–4. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 272–275.

77. https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/7726/klikovac.stilovi.2003.pdf?sequence=1&isAllowed=y (08.08.2022).

78. Kordić, Snježana. 1999. Protiv nasilja nad jezikom. *Republika* 55/5–6. Zagreb: Matica hrvatska.

79. Kordić, Snježana. 2010. *Jezik i nacionalizam*. Zagreb: Durieux.

80. Kovačević, Miloš. 2014. Srpski jezik i funkcionalna pismenost na univerzitetu. Ivan Klajn, Predrag Piper, Sreto Tanasić (ur.), *Zbornik instituta za srpski jezik SANU II, Srpski jezik i aktuelna pitanja jezičke politike*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Službeni glasnik, 67–81.

81. Kršo, Aida. 2012. Poznavanje funkcionalnih stilova standardnog jezika kao elemenat kulture govora. Miloš Kovačević (ur.), *Nauka i identitet. Filološke nauke*, knj. 6, tom 1. Zbornik radova sa naučnog skupa (Pale, 21–22. maj 2011). Pale: Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 183–189. https://ff.ues.rs.ba/wp-content/uploads/2017/09/zbornik-2012-filoloske-nauke.pdf (23.07.2022).

82. Kuzmanović Jovanović, Ana. 2012. Analiza postojećih normi za rodno osetljiv pristup u medijima. Jelena Filipović, Ana Kuzmanović Jovanović (ur.), *Vodič za rodno osetljiv pristup medijama u Srbiji: Preporuke i dosadašnja praksa*. Beograd: Uprava za rodnu ravnopravnost Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije, 41–69. https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/akademski-kutak/publikacije/vodic-za-rodno-osetliv-pristup-medijima-u-srbiji (23.02.2020).

83. Labov, William. 1982. Objectivity and Commitment in Linguistic Science: The Case of the Black English Trial in Ann Arbor, *Language in Society* 11/2, 165–201.

84. Labov, William. 2006. *The Social Stratification of English in New York City*. Cambridge: Cambridge University Press.

85. Lakoff, George, Mark Johnson. 1980. *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press.

86. Langer, Nils, Winifred V. Davies. 2005. An Introduction to Language Purism. Nils Langer, Winifred V. Davies (eds.), *Linguistic Purism in the Germanic Languages*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1–17.

87. Langer, Nils, Agnete Nesse. 2012. Linguistic Purism. Juan Manuel Hernández-Campoy, Juan Camilo Conde-Silvestre (eds.), *The Handbook of Historical Sociolinguistics*. New Jersey: Wiley-Blackwell, 607–625.

88. Lippi-Green, Rosina. 2012. *English with an Accent: Language, Ideology and Discrimination in the United States*. London, New York: Routledge.

89. Maširević, Ljubomir. 2007. Moralna panika i film. Sociologija, Vol. XLIX, N° 3, 249–262.

90. Matasović, Ranko. 2011. Što je srednjojužnoslavenski? *Jezik*, God. 58, Br. 3. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 81–90.

91. Mendoza, Ana. 2012. Presentan en sociedad la *Ortografía básica*, la de todos los hispanohablantes. *La información*, 08.05.2012. https://www.lainformacion.com/arte-cultura-y-espectaculos/presentan-en-sociedad-la-ortografia-basica-la-de-todos-los-hispanohablantes_9lxrfyg8prusqiscfvceo3/ (09.02.2020).

92. Miketić, Sanja. 2016. *Stavovi prema jeziku kod studentske populacije u Republici Srbiji*. Doktorska disertacija. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.

93. Milroy, James, Lesley Milroy. 1999[3]. *Authority in Language. Investigating Standard English*. London, New York: Routledge.

94. Milroy, James. 2007. The ideology of the standard language. Carmen Llamas, Louise Mullany, Peter Stockwell (eds.), *The Routledge Companion to Sociolinguistics*. London, New York: Routledge, 133–139.

95. Miltojević, Vesna. 2004. Moralna panika i mediji. *Teme*, vol. XXVIII, br. 3. Niš: Univerzitet u Nišu, 297–300.

96. Obućina, Predrag. 2016. *Sintaksička akomodacija u poljskom jeziku u poređenju sa srpskim*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.

97. Paffey, Darren J. 2008. *Language, Discourse & Ideology: the* Real Academia Española *and the Standardization of Spanish*. PhD Thesis, University of Southampton.

98. Paffey, Darren. 2012. *Language Ideologies and the Globalization of 'Standard' Spanish*. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.

99. Paunović, Tatjana. 2009. Sociolingvistički pogled u susedovo dvorište: stavovi prema jezičkim varijetetima. *Radovi Filozofskog fakulteta*, br. 11, knjiga. 1 (Filološke nauke). Pale: Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 77–99.

100. Pešikan, Mitar, Jovan Jerković i Mato Pižurica. 1993. *Pravopis srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.

101. Pešikan, Mitar. 1996. Pravopisna norma. Milorad Radovanović (red.), *Srpski jezik na kraju veka*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Službeni glasnik, 171–179.

102. Pešikan, Mitar, Jovan Jerković, Mato Pižurica. 2010. *Pravopis srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.

103. Petrović, Tanja. 2015. *Srbija i njen jug. „Južnjački dijalekti" između jezika, kulture i politike*. Beograd: Fabrika knjiga.

104. Popović, Gordana. 2021. Javnost nas podržava, ali država neće da nas čuje (Intervju: Sreto Tanasić, predsednik Odbora za standardizaciju srpskog jezika). *Politika*, 21.05.2021. https://www.politika.rs/sr/clanak/479510/Javnost-nas-podrzava-ali-drzava-nece-da-nas-cuje (22.09.2022).

105. Prćić, Tvrtko. 2005. *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj.

106. Preston, Dennis. 2002. What is Folk Linguistics? *Målbryting*, Nr. 6, 13–23.

107. Prodović, Biljana. 2012. Uticaj medija na stavove i ponašanje čoveka. Mediji i moralna panika. Bojana Dimitrijević (ed.), *Kriza i perspektive znanja i nauke*, Zbornik radova sa naučnog skupa „Nauka i savremeni univerzitet". Filozofski fakultet u Nišu: Niš, 380–391.

108. Pupovac, Milorad. 2014. Jezične ideologije, jezične politike i proizvodnja netolerancije u postjugoslavenskim zemljama. Ivan Klajn, Predrag Piper, Sreto Tanasić (ur.), *Zbornik instituta za srpski jezik SANU II, Srpski jezik i aktuelna pitanja jezičke politike*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Službeni glasnik, 131–141.

109. Radić, Prvoslav. 2008. O eksternoj standardizaciji srpskog jezika. *Južnoslovenski filolog*, knj. 64. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 365–383.

110. Radovanović, Milorad. 1996. Predgovor. Milorad Radovanović (red.), *Srpski jezik na kraju veka*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Službeni glasnik, 1–16.

111. Radovanović, Milorad. 2003. *Sociolingvistika*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

112. Runić, Marija. 2017. Kampanja „Njegujmo srpski jezik": pitanja i zablude. https://www.academia.edu/31525495/Kampanja_Njegujmo_srpski_jezik_pitanja_i_zablude (26.05.2021).

113. Sánchez García, Remedios, Mar Jiménez Mañas. 2012. Botella al mar para el dios de las palabras. Reflexiones

de García Márquez sobre gramática y ortografía. *Álabe*, Revista de la Red de Universidades Lectoras. Almería: Universidad de Almería.

114. Savet Evrope. 1990. *Preporuka (90)4 Komiteta ministara za države o eliminaciji seksizma u jeziku*. https://www.crnvo.me/sites/crnvo/files/article_files/p36.pdf (04.03.2020).

115. Savić, Aleksandra. 2021. Zakon o zaštiti srpskog jezika i ćiriličkog pisma iz ugla Republike Srpske. *Jezikofil*, 01.09.2021. https://jezikofil.rs/zakon-o-zastiti-srpskog-jezika-i-cirilickog-pisma-iz-ugla-republike-srpske/ (06.09.2022).

116. Savić, Svenka. 1998. Žena sakrivena jezikom medija: Kodeks neseksističke upotrebe jezika. *Ženske studije*, 10, Centar za ženske studije, Beograd, 89–132.

117. Savić, Svenka. 2002. Seksizam u jeziku – politika omalovažavanja. Marina Blagojević (ur.), *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse*. Beograd: Asocijacija za žensku inicijativu, 65–86.

118. Savić, Svenka, Slobodanka Konstantinović Vilić, Nevena Petrušić. 2006a. Jezik zakona – karakteristike i rodna perspektiva. Miodrag Micović (ur.), *Pravo i jezik*. Kragujevac: Univerzitet u Kragujevcu, Pravni fakultet, 55–63.

119. Savić, Svenka. 2006b. Rodna perspektiva jezika: predlog za standardizaciju. Nada Drobnjak (ur.), *On je rekla: upotreba rodno-senzitivnog jezika*, Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Republike Crne Gore, Podgorica, 72–87.

120. Savić, Svenka. 2009. Uputstva za standardizaciju rodno osetljivog jezika. *Njegoševi dani, međunarodni skup, Cetinje, 27–29. jun 2008*. Nikšić: Filozofski fakultet, 301–320.

121. Savić Svenka, Marjana Stevanović. 2019. *Vodič za upotrebu rodno osetljivog jezika u javnoj upravi u Srbiji*. Beograd: Alta Nova.

122. Schiffman, Harold. 2006. Language Policy and Linguistic Culture. Thomas Ricento (ed.), *An Introduction to Language Policy. Theory and Method*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing, 111–125.

123. Serrano, Arancha. 2012. La nueva ortografía, a pie de calle. *20 minutos*, 09.05.2012. https://www.20minutos.es/noticia/1431291/0/ortografia/rae/lengua-espanola/ (09.02.2020).

124. Silić, Josip. 2000. I pravopisna pravila mogu nauditi jeziku. *Vijenac* 158. Zagreb: Matica hrvatska. http://www.matica.hr/vijenac/158/i-pravopisna-pravila-mogu-nauditi-jeziku-18483/ (09.04.2020).

125. Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.

126. Simonović, Marko, Boban Arsenijević. 2014. Ličnost i bezličnost srpskog glagola trebati: Avanture teorijske lingvistike u prenormiranom domenu. *Jezik, književnost, marginalizacija*. Niš: Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, 287–304.

127. Spitzmüller, Jürgen, Brigitta Busch, Mi-Cha Flubacher. 2021. Language ideologies and social positioning: the restoration of a "much needed bridge". *International Journal of the Sociology of Language*, 272, 1–12.

128. Stanojčić, Živojin, Ljubomir Popović. 1997. *Gramatika srpskoga jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

129. Starčević, Anđel. 2016. Govorimo hrvatski ili 'hrvatski': standardni dijalekt i jezične ideologije u institucionalnom diskursu. *Suvremena lingvistika* 42/81: 67–103.

130. Starčević, Anđel, Mate Kapović i Daliborka Sarić. 2019. *Jeziku je svejedno*. Zagreb: Sandorf.

131. Stevanović, Jelena. 2012. Pravopisna norma u srednjoškolskoj nastavnoj praksi. *Nastava i vaspitanje*, 61/1. Beograd: Pedagoško društvo Srbije, 7–21.

132. Stevanović, Marjana. 2014. Nijedno ministarstvo ne zanima jezička politika. *Danas*, 13.10.2014. https://www.danas.rs/drustvo/nijedno-ministarstvo-ne-zanima-jezicka-politika/ (16.08.2022).

133. Stijović, Rada. 2009. O leksici srpskog književnog jezika posle raskida srpskohrvatske jezičke zajednice. Branko Tošović (ur.), *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika. Leksik(a) – Tvorba r(ij)eči – Frazeologija*. Sarajevo, Grac: Institut za jezik u Sarajevu, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 215–221.
https://books.google.rs/books?id=H-

1erJR4eN4C&pg=PA168&lpg=PA168&dq=KROATIZMI+U+SRPSKOM&source=bl&ots=QP2G3bwjO6&sig=ACfU3U2tHsZbp2T56Z_mWF9UDNkWuGhydQ&hl=sr&sa=X&ved=2ahUKEwjzr_D2_4HqAhWVQEEAHfdmDh4Q6AEwC3oECBQQAQ#v=onepage&q=KROATIZMI%20U%20SRPSKOM&f=false (14.06.2020).

134. Tanasić, Sreto. 2021a. Zakon o rodnoj ravnopravnosti je zakon protiv srpskog jezika (Saopštenje Odbora za standardizaciju srpskog jezika, 22.04.2021). http://www.ossj.rs/odluke-i-saopstenja/zakon-o-rodnoj-ravnopravnosti-je-zakon-protiv-srpskog-jezika/ (20.09.2022)

135. Tanasić, Sreto. 2021b. Nasilje nad srpskim jezikom (Odluka br. 74 Odbora za standardizaciju srpskog jezika). *Naš jezik*, LII, sv. 2. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 121–124.

136. Thompson, Kenneth. 1998. *Moral Panics*. London, New York: Routledge.

137. Trask, Robert Lawrence. 2007. *Language and Linguistics. The Key Concepts*. London: Routledge.

138. Van Dijk, Teun A. (ed.). 1985. *Discourse and communication: new approaches to the analysis of mass media discourse*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.

139. Van Dijk, Teun A. 1998. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

140. Van Dijk, Teun A. 2006. Ideological Discourse Analysis. *Journal of Political Ideologies*, 11(2). London, New York: Routledge, 115–140.

141. Villena Ponsoda, Juan Andrés. 2006. Andaluz oriental y andaluz occidental: estandarización y planificación en ¿una o dos comunidades de habla?. Ana Mª Cestero Mancera *et al.*, *Estudios sociolingüísticos del español de España y América*. Madrid: Arco Libros, 233–254.

142. Vlada Republike Srbije. 2016. *Zaključak 05 broj: 018-11991/2016*.

143. Vulićević, Marina. 2016. Jezik najbrže propada nemarom. *Politika*, 26.09.2016. https://www.politika.rs/sr/clanak/364329/Jezik-najbrze-propada-nemarom (14.08.2022).

144. Ruth Wodak. 1988. *Language, Power and Ideology: Studies in Political Discourse (Critical Theory)*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

145. Wodak, Ruth, Michael Meyer. 2002. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

146. Woolard, Kathryn A., Bambi B. Schieffelin. 1994. Language Ideology. *Annual Review of Anthropology*, Vol. 23, 55–82.

147. Woolard, Kathryn A. 2020. Language Ideology. James Stanlaw (ed.), *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology*. New Jersey: Wiley-Blackwell. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/9781118786093.iela0217 (24.07.2022).

Циљеви истраживања и очекивани резултати

Стандарднојезичке идеологије присутне су у мањој или већој мери у свим стандарднојезичким културама, попут већине европских. Србија и Шпанија, у којима је примењен националистички модел стандардизације језика, изразито су стандарднојезичке културе. За такве културе карактеристични су вредносни ставови о језику, оптерећени идеологијом, чега говорници најчешће нису свесни: уверени су да је њихов негативан однос према особама које се изражавају „неправилно“ сушто лингвистички, а не вредносни. Те ставове усвојили су током прескриптивистичког образовања и путем медија, емотивно реагују на (стандардно)језичка питања и често се жале на „неправилну“ употребу језика (традиција негодовања), те је циљна група на коју се „језичка“ морална паника потенцијално усмерава веома велика (Thompson 1998, Milroy, Milroy 1999).

Међутим, такви идеолошки обојени ставови су конзервативни, недемократски, стигматизујући и дискриминишући, и пре свега ненаучни. Циљ истраживања је – кроз синхронијску анализу становишта релевантних лингвиста – расветлити идеолошку позицију таквих ставова и преиспитати утицај који стандарднојезичке идеологије имају на читаво друштво. Сагледавање образаца језичке употребе омогућава да се проникне у карактер идеолошких матрица које умногоме утичу на поимање стварности, али и у хијерархијско устројство међу друштвеним класама. Премда модерни прескриптивизам има јасан идеолошки предзнак,

чињеница је да је широка јавност, као и део стручне, овакав поглед перципира као научни, објективан, неутралан и „здраворазумски“ с обзиром на то да долази с позиције ауторитета и моћи. Дакако, академски, институционални прескриптивизам, којим се заједници ускраћују научне чињенице, опаснија је појава у односу на лаички. Зато је потребно критички и аргументовано промишљати стандарднојезичке праксе и афирмисати научна становишта која имају шири друштвени значај (Kordić 2010, Starčević et al. 2019). Такође, неопходно је размотрити улогу друштвених фактора у језичким процесима, као и културолошки и политички контекст.

Шпански и српски контекст повезују сличне језичке политике, традиционализам у приступу језичким питањима, концепт друштвене традиције, борбе различитих елемената који у разним областима јавног деловања покушавају да обесмисле сваки облик промене, напретка или реформе устаљених образаца понашања. Спаја их и јак институционални утицај у погледу језичких питања у најширој друштвеној сфери, те је циљ овог рада компаративним истраживањем сагледати и преиспитати идеолошку позадину и сврху тих наратива.

Савремена друштва повремено су изложена моралној паници – друштвеној претњи коју обликују интересни савези и масовни медији периодично изазивајући друштвену узрујаност и страх припадника одређене културне заједнице. Циљ овог рада такође је препознавање и анализа елемената моралне панике којом се језик идеологизује и инструментализује претварајући се у средство друштвене контроле. У том смислу, разматра се деловање моралних активиста, представника формалне друштвене структуре, који учествују у стварању моралне панике. Управо разоткривањем злоупотребе језика у идеолошке и политичке сврхе, језик добија улогу носиоца друштвене промене, којим је могуће демистификовати постојеће друштвене матрице, умањити социјалну стратификацију и ојачати равноправност (Wodak 1988, Cameron 1995, 2006, Thompson 1998, Hier 2011, Petrović 2015).

Основна хипотеза овог рада јесте да се морална паника се користи у спровођењу стандарднојезичких идеологија као моћни инструмент који омогућава да се путем медија (електронских и штампаних) допре до најшире јавности и утиче на друштвену перцепцију језика. Из ње следи неколико потхипотеза:

- Вредносни ставови не потичу од језичких лаика (обичних говорника), већ првенствено од језикословаца и опстају до данас.

- Вредносни ставови (појединих) лингвиста доприносе ширењу уверења о наводној „правилној“ и „неправилној“ употреби језика и неопходности доброг владања нормом.

- Изазивањем моралне панике изворни говорници (који имају развијене комуникативне компетенције) проглашавају се неписменим и неуким.

- Применом моралне панике на језичка питања врши се снажан утицај на јавно мњење, штавише јавност се с намером доводи у заблуду.

- Препознавањем и анализом фаза моралне панике у вези с језичким питањима може се показати да се морална паника користи у примени стандарднојезичких идеологија у пракси.

- Спровођењем стандарднојезичких идеологија (нпр. мита о кварењу и пропадању језика) настоји се спутати или успорити језичка промена.

- Језичка промена и језичка варијација (инхерентна својства језика) стигматизују се и представљају као претња.

- Стварањем моралне панике морални активисти збуњују и узнемирују припаднике језичке заједнице одвраћајући им пажњу с других важних друштвених питања у сврху очувања *statusa quo*.

- Не решава се наводни проблем (непознавање матерњег језика, општа функционална неписменост и незнање и сл.), већ се перпетуира.

- Мере које се предлажу као решење обично су екстремне и репресивне, а обухватају и промену легислативе.

- Покретањем моралне панике у вези с језичким питањима шире се ненаучне заблуде о језику.

Резултати истраживања обухватају исцрпну анализу основних појмова у истраживању: стандарднојезичких идеологија и „језичке“ моралне панике из угла критичке социолингвистике, као и теоријско разматрање њихове повезаности као инструмената неформалне друштвене контроле. Сврха истраживања је да се продубе научна сазнања у области моралне панике у вези с језичким питањима, те деконструише начин функционисања овог друштвеног феномена.

Истраживање треба да предочи шири друштвени значај стандарднојезичких пракси и инструментализације језика у идеолошке и политичке сврхе, што је важна али маргинализована тема у оквиру

социолингвистичких студија у нашој средини. Такође, истраживање треба да укаже на ненаучност и штетне друштвене последице спровођења стандардној језичких идеологија, на важност језичке слободе и неограничену креативност у употреби језика, као и да афирмише ове теме од друштвеног значаја у научној и најширој јавности, те подстакне критичко промишљање и друштвену дебату (Filipović 2018a, Starčević *et al.* 2019).

Допринос дисертације огледа се у свеобухватном увиду у изабрани корпус, те чињеници да је у нашој средини феномен моралне панике истраживан превасходно у социологији, криминалистици, медијским и комуниколошким студијама, док у оквиру (социо)лингвистике готово није проучаван (Miltojević 2004, Maširević 2007, Prodović 2012, Ilić 2015, 2020, Božilović 2020). Утолико овај научни рад може дати допринос расветљавању ове важне друштвене теме и бити подстицај за нова истраживања.

План рада и методе истраживања

Захваљујући друштвено-политичким околностима, стандардни језик последњих деценија добија на важности у културном миљеу Србије, а „правилна“ употреба језика намеће се језичкој заједници као једина прихватљива и легитимна, док су остали варијетети проскрибовани, у чему су пресудну улогу одиграле стандардној језичке идеологије и језичка политика заснована на њима (Milroy, Milroy 1999, Milroy 2007, Filipović 2017, Starčević *et al.* 2019).

У раду ауторка критички разматра доминантне стандардној језичке идеологије у српском и шпанском контексту. Анализира питања релевантна за откривање циљева спровођења стандардној језичких идеологија и ванлингвистичке факторе који условљавају развијање и одржавање ставова говорника према језику. Корелирајући питања (стандардног) језика и друштвене моћи, дискриминације, друштвене стратификације, ауторка разоткрива и интерпретира утицај идеологија и начин на који говорници доживљавају и користе језик.

Истраживање језичких идеологија нужно захтева мултидисциплинарни научни приступ. Језик се не може посматрати ван друштвених, културних и политичких околности јер оне у великој мери одређују језичко понашање појединаца, њихово поимање и употребу језика. Пошто је језик инструмент модерности и кључни елемент културног развитка, ово истраживање не темељи се искључиво на теоријским дометима лингвистичке науке, већ и на критичкој анализи узајамне везе језика и друштва. Критичка социолингвистика, на којој је засновано истраживање, хуманистичка је и мултидисциплинарна наука чији је циљ да увиди и опише сложени однос између језика и друштва, то јест између говорника одређеног језика и владајућих културних модела и идеологија, под чијим утицајем креирају властите светоназоре и сагледавају стварност (Geeraerts 2003, Filipović 2018a). Будући да је морална паника изворно социолошки појам, у раду се користе теорије и сазнања социолошке науке (Thompson 1998, Furedi 2006, Goode, Ben-Yehuda 2009, Božilović 2020).

Научни приступ почива и на принципима критичке, друштвено ангажоване (социо)лингвистике која наглашава важност етичког научничког ангажмана и језичког (лингвистичког) активизма у друштву, од ког језичка заједница треба да има користи. Такав приступ подразумева обавезу научника да реагује у складу са спознајама своје струке уколико је свестан да се одређене појаве – предрасуде, заблуде, ненаучне друштвене праксе – проглашавају научним, те да најширој јавности укаже на њих (Kordić 1999, 2010, Aitchison 2001, Fairclough 2015, Starčević *et al.* 2019).

Рад је подељен на три главна дела. У два теоријска поглавља дат је свеобухватан увид у појмове моралне панике и стандарнојезичких идеологија. Осим тога, обрађују се концепти уско везани за тему, попут „језичке културе“, „културе говора“, „духа језика“, „културе језичких саветника“, „вербалне хигијене“ итд.

Трећи део рада посвећен је критички усмереној социолингвистичкој анализи корпуса. Грађу чине одлуке и саопштења Одбора за стандардизацију српског језика, Шпанске краљевске академије за језик (Real Academia Española), јавни иступи и интервјуи лингвиста (институционалних језичких ауторитета), као и изабрани (ненормативни) језички приручници и саветници за српски и шпански, језички онлајн саветници, језичке кампање и пројекти: „Негујмо српски језик“, „Дигитални буквар“, „Заштита кастиљанског језика (“Proteger el castellano”), „Национални пакт за (каталонски) језик“ (“Pacto nacional por la lengua”) и др. Истраживачки корпус такође обухвата стручне и јавне полемике у вези с употребом родно осетљивог језика (Шпанија и Србија) и ћирилице, те новију законску регулативу о службеној и јавној употреби језика и родно осетљивог језика у Србији. Истраживање је синхронијско будући да је њиме обухваћен одређени временски пресек.

У интерпретацији грађе и феномена ауторка примењује методе и технике критичке социлингвистике и критичке анализе дискурса, проблемски оријентисаних и методолошки хетерогених дисциплина чији је примарни задатак истраживање односа између форме и функције дискурса, који је одређен културолошким, друштвеним и политичким факторима, те инхеретно идеолошки и (најчешће) хегемонијски. Ослањајући се на

Ван Дијкову (Van Dijk 1998, 2006) анализу идеолошког дискурса која користи социокогнитивни интердисциплинарни приступ истраживању идеологије, ауторка критички анализира доминантне дискурсе који утичу на стварање и перпетуирање неједнакости и опресије у савременим друштвима. Ово истраживање има за циљ да објасни како се облици друштвене неравноправности, моћи, хијерархије, контроле, доминације, хегемоније, маргинализације, дискриминације изражавају, репродукују и легитимишу кроз дискурс и језичку праксу. Систематичном и транспарентном анализом веза између језика, моћи и идеологије (обично неприметних и скривених од чланова заједнице), те злоупотребе и неправде, ауторка интерпретира друштвене и политичке појаве савременог српског и шпанског друштва (Blommaert 1999, Cameron 2006, Paffey 2012, Filipović 2018a).

Овај интердисцплинарни теоријски и методолошки приступ усредсређен је на разоткривање друштвене улоге и моћи језика, а трансдисциплинарни циљ истраживања усмерава се на развој критичке свести о језику у разчичитим делатним заједницама и друштвеним групама, те успостављање већег степена равноправности међу друштвеним класама. Социјално ангажована и активистичка, критичка социолингвистика и критичка анализа дискурса нужно су идеолошки и политички мотивисане будући да подразумевају „солидарност с потлаченима“ и дисидентски став према вршиоцима опресије, а као крајњи циљ има елиминисање разлика, предрасуда, стереотипа, дискриминације, односно друштвене неједнакости (Cameron 1995, Filipović 2018a, Starčević *et al.* 2019, Woolard 2020).

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ КАНДИДАТА

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је **Изабела Бељић подобна кандидаткиња** за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области критичке социолингвистике и критичке анализе дискурса.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је др Јелена Филиповић подобна за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидаткиње Изабеле Бељић и предложене теме докторске дисертације „***Морална паника као инструмент спровођења стандардној језичких идеологија: пример српског и шпанског језика***“, а да се за ментора именује др Јелена Филиповић, редовна професорка Филолошког факултета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

_____

1. др Ана Кузмановић Јовановић, редовна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду (председница комисије)

_____

2. др Александар Милановић, редовни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду

_____

3. др Марија Мандић, виша научна сарадница Института за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду